

Stand van zaken na 20 jaar waterbeheer in grote steden

Hoe komen we van beleid en plannen naar realisatie? Deze vraag wordt niet alleen regelmatig in Nederland gesteld maar in vrijwel alle landen, zo bleek tijdens de conferentie Cities of the Future, een onderdeel van de Singapore International Water Week (SIWW), begin juli. Velen, vooral onderzoekers uit de Angelsaksische wereld, stellen dat er meer onderzocht moet worden en de begrippen die we hanteren scherper en explicieter gedefinieerd moeten worden. Een meerderheid. Maar er is ook een ander signaal te horen, een signaal dat steeds sterker wordt. We moeten de praktijk beter leren begrijpen. Mensen die met beide voeten in de praktijk staan, hebben kennis die je niet in modellen kunt vangen. Een persoonlijk verslag van Govert Geldof.

Nederland was prominent aanwezig tijdens de SIWW. Mede dankzij de uitreiking van de Lee Kuan Yew waterprijs aan Mark van Loosdrecht van de TU Delft werd Nederland positief op de kaart gezet. Maar gek genoeg was ondergetekende de enige Nederlander bij het onderdeel Cities of the Future, waar wateringenieurs, stedenbouwers, landschapsarchitecten en bestuurskundigen het debat met elkaar aangingen over stedelijke watervraagstukken. Kennelijk was de aandacht van de aanwezige Nederlanders vooral gericht op watertechnologie. Mijn gevoel zegt dat je spekkoper bent als je op praktische wijze de relatie weet te leggen tussen watertechnologie enerzijds en de maatschappelijke wateropgaven van stedelijk gebieden anderzijds. Wellicht zijn we in Nederland hierin het verst, maar we zijn niet in staat de bal daadwerkelijk in het doel te koppelen. L'histoire se répète? De

Angelsaksische wereld domineert voorlopig. Singapore wordt gezien als de poort naar de oosterse markt. Het lijkt alsof iedereen staat te dringen voor de hoofdpoot, terwijl je bij de zijingang met open armen wordt ontvangen.

Een kritisch punt?

Het doel van Cities of the Future, een initiatief van de IWA, is om op interdisciplinaire wijze te werken aan stedelijke watervraagstukken, waarbij de confrontatie van watertechniek met de inrichting van de stedelijke leefomgeving centraal staat. Het is boeiend om te zien hoe mensen uit verschillende disciplines en culturen elkaar proberen te begrijpen. Soms gaat dat moeizaam, maar je merkt dat vooruitgang wordt geboekt. Tijdens dit soort bijeenkomsten kun je de balans opmaken van hoe we er wereldwijd voorstaan. Wat hebben we de afgelopen decennia bereikt? Ik heb het gevoel dat we ons op een kritisch

punt bevinden. Het lage fruit is geplukt en nu pas ontmoeten we de complexiteit van stedelijke watervraagstukken. Het vertalen van beleid en plannen naar de praktijk vraagt om aan sociale innovatie, een andere manier voor het plegen van subtiele ingrepen in het stedelijke weefsel. Óf we vallen terug in traditionele oplossingen óf we gaan de komende jaren een hele snelle ontwikkeling doormaken.

Hydropolis, Wageningen 1993

Een bijzondere constatering was - dat bleek vooral uit een gesprek met Herbert Dreiseitl (één van de grondleggers van het anders omgaan met regenwater in Europa) - dat voor een aantal aanwezigen de interdisciplinaire samenwerking begonnen is in Wageningen, tijdens het symposium Hydropolis van 28 maart t/m 2 april 1993, bijna 20 jaar geleden dus. Projecten als Morrapark in Drachten werden toen

Bishan Park in Singapore, kort na een pittige bui. Enkele jaren geleden was dit nog een kaal grasveld met een rechtlijnig betonnen kanaal erdoorheen.

aangelegd. Hydropolis, - onder andere georganiseerd door Sybrand Tjallingii - bestond uit drie dagen met lezingen, gevolgd door een excursie naar het Emscherpark in Duitsland. Daar werden spontaan ontwerpessies georganiseerd. Wat toen gebeurde, had véreikende gevolgen. Het virus van de interdisciplinaire samenwerking werd verspreid en overal ter wereld werden prachtige projecten gerealiseerd. Na 1993 kwam in Nederland duurzaam stedelijk waterbeheer in een stroomversnelling, in eerste instantie alleen voor nieuwe woonwijken. Na zijn bezoek aan Hydropolis legde Mike Mouritz (pionier op het gebied van duurzaam stedelijk waterbeheer) in Australië de basis voor *water sensitive urban design*. "In Wageningen is het begonnen," stelde Herbert Dreiseitl, die nu een kantoor heeft in Singapore en nauw betrokken was bij de ontwikkeling van Bishan Park (zie foto op pagina 4). De vraag is nu: waar staan we ten opzichte van 20 jaar geleden?

Duurzame ontwikkeling

In 1993 stond het denken over duurzame watersystemen nog in de kinderschoenen. Bij de Cities of the Future-bijeenkomst bleek dat we het nu meer in onze genen hebben zitten. Niemand stelt het begrip nog ter discussie. Maar het blijkt nog steeds erg moeilijk te zijn om het handen en voeten te geven. De uitdagingen, zowel op het gebied van de drinkwatervoorziening als de riolering, zijn enorm. Het viel op dat de Angelsaksische landen, waaronder de Verenigde Staten, Engeland en Australië, de neiging hebben het begrip kapot te definiëren. Er waren zeker drie presentaties door medewerkers van grote ingenieursbureaus waarin software werd gepresenteerd die de duurzaamheid van maatregelen kan doorrekenen. Daarbij worden de drie dimensies (*people, planet & profit*) opgedeeld in tientallen criteria waarop gescoord kan worden. Aanvullend worden nu zelfs pogingen ondernomen om ook sociale processen in berekeningen onder te brengen.

Realisatie

De presentaties toonden aan dat we met de realisatie van projecten ten opzichte van 1993 grote stappen hebben gezet. Er waren veel mooie voorbeelden van projecten uit Azië, Europa en Australië, waarbij vooral het realiseren van groenblauwe zones een groot succes is. Het feit dat we sinds 1993 veel overstromingen hebben gehad, heeft hierbij een handje geholpen. Water wordt steeds beter geïntegreerd in de stedelijke omgeving en het besef dat regenwater een bron is in plaats van afvalwater, is doorgedrongen in de getoonde projecten. Maar ook daar tekent zich een punt van zorg af, zo bleek uit een discussie. Er gaat zo nu en dan veel fout, ook in Singapore, op het moment dat mensen groenblauwe zones gaan zien als een kunstje dat je snel onder knie hebt. "Je geeft water meer ruimte en combineert dat wat met ecologie en wandelpaden. Dat is leuk voor de burgers," zo hoorde ik iemand vertellen. Maar het gaat dieper. Om een goed project in de stedelijke leefomgeving voor elkaar te krijgen, moet je

In Singapore wordt veel werk gemaakt van voorlichting aan kinderen. Dit bord staat langs het Alexandra-kanal.

niet alleen kennis hebben over wat zich afspeelt in een gebied, maar moet je het ook begrijpen. En daar gaat het nogal eens mis. In termen van de kennispiramide van Eckoff (zie volgende pagina) kun je zeggen dat we de onderste lagen vaak goed op orde hebben: data, informatie en expliciete kennis. De bovenste lagen eroderen echter. Om een goed project te realiseren, moet je de verhalen in een gebied kennen en begrijpen. Met je project voeg je een nieuw verhaal toe en het is pas een succes als de mensen die in het gebied wonen, werken en recreëren, jouw verhaal doorvertellen.

Van de presentaties over Singapore zelf waren velen diep onder de indruk. In Singapore is een plan gemaakt voor de komende 30 jaar, dat men nu vrijwel zonder vertraging uitvoert. Dat gebeurt onder leiding van de PUB, het nationale waterschap dat alle touwtjes in handen heeft. "Ik ben jaloers op wat men hier voor elkaar krijgt," stelde iemand uit Duitsland, "en ik vraag dan ook opens af of democratie nu wel het beste systeem is." Het medicijn om plannen in Singapore in de praktijk gerealiseerd te krijgen, heet de *top down*-benadering. Maar dat gaat niet zonder ontzag voor mensen.

Het technische veranderproces waarbij Singapore qua drinkwater onafhankelijk van Maleisië wil worden, ligt verankerd in de zogeheten ABC-aanpak. Het water moet actief gebruikt worden, mooi zijn en schoon. De mensen zijn er niet voor het water, maar het water is er voor de mensen. Mensen worden gestimuleerd waterbekkens en groenblauwe zones actief op te zoeken. Er worden geen hekken omheen gezet, ter bescherming. Vrijwel iedereen op straat kun je aanspreken op water en dan komt er een goed verhaal. In Singapore neemt men hun bewoners serieus en de vormrijkheid waarmee men informatie verschaft, is indrukwekkend.

Voedsel

Dat er andere wegen zijn voor het opereren in de praktijk, toont Andrew Campbell van Darwin University. Hij is een ervaren wetenschapper die niet in zijn ivoren toren blijft zitten. Hij is volop bezig met de vormgeving van een strategie waarbij cycli gesloten worden en richt zich vooral op voedsel, een onderwerp dat in 1993 nog niet op het menu stond. Kringlopen van nutriënten, water en koolstofverbindingen zijn voor een groot deel opgehangen aan de

Een groenblauwe zone, aangelegd boven het Alexandra-kanaal dat nu deels overkluisd is.

voedselcyclus. Campbell zet zich in om relaties te leggen tussen de stad en de landbouwgebieden. Dat is ook voor Nederland interessant, want nergens zijn stad en platteland zo met elkaar verweven als in Nederland. De wijze waarop nu met voedsel wordt omgegaan, is niet duurzaam. Vooral in aride gebieden bestaat een competitie tussen *water demand management* en de *food security policy*. Door water - en dus ook de afvalwatertechnologie - nadrukkelijker

te positioneren in de voedselcyclus, wordt het mogelijk milieudoelen met elkaar te verbinden.

Ontwikkelingslanden

Veel verhalen kwamen uit de rijkere westerse en oosterse landen. Water is een miljardenmarkt en bedrijven vechten om posities. Dat resulteert in frustraties bij deelnemers uit ontwikkelingslanden. Een emotioneel verhaal van Emmanuela Chinenye Onyenechere,

verbonden aan de Imo State University in Nigeria: "Tankauto's brengen drinkwater waarvan niet bekend is wat de bron is. Soms is het bruin water. Toch moeten we er flink voor betalen." In de discussie die daarna volgde gaven verschillende mensen uit ontwikkelingslanden aan dat ze commercieel beu zijn. "Wij worden de dupe van bedrijven die elkaar beconcurreren." Ook stelde iemand: "Vaak is het de kwaliteit van de marketing die bepaalt of een bedrijf een opdracht krijgt of niet, maar dat zegt nog niets over de kwaliteit van de mensen die er werken."

Ten opzichte van Hydropolis 1993 is veel in beweging gekomen. Veel dromen die we toen hadden, zijn gerealiseerd. Er wordt meer dan ooit interdisciplinair samengewerkt en wereldwijd zien we waterprojecten die de leefbaarheid van de stad aanzienlijk vergroten. Maar het stopt nog steeds bij de stap van papier naar werkelijkheid, vooral nu het lage fruit geplukt is. Bij Cities of the Future werden twee sporen naast elkaar gepresenteerd voor het beter implementeren van plannen in de praktijk: proberen zachte begrippen hard te maken, vooral door het ontwikkelen van modellen die de complexiteit van de werkelijkheid zo compleet mogelijk dekken én proberen de praktijk te begrijpen.

We zijn doorgeslagen in het eerste spoor, waardoor we verdwaald raken in de ingewikkeldheid. Ik denk dat we in Nederland verder zijn met het tweede spoor dan in veel andere landen en dat hier sprake is van een niche is voor het versterken van onze positie wereldwijd, vooral als we erin slagen de brug te slaan met watertechnologie.

Govert Geldof (Geldof c.s.)

